

Prefață

Cristalizarea și afirmarea unei etici ecologice globale, consacrarea protecției mediului ca o problemă de interes public major și recunoașterea constituțională a dreptului fundamental la un mediu sănătos și echilibrat ecologic au reclamat și consolidarea capacității instrumentelor juridice de realizare a obiectivului astfel asumat. Printre acestea se numără și intervenția penală adecvată merită să conducă la formularea unei incriminări generale care să sancționeze orice atingere importantă adusă regulilor de protejare a valorilor de mediu.

Până atunci însă pot fi identificate, totuși, unele evoluții importante care converg spre o asemenea țintă. Astfel, ideea unei incriminări generale transpare și își găsește expresii importante prin directiva 2008/99/CE din 19 noiembrie 2008 privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal, care pornește de la ideea că respectarea legislației de mediu poate fi întărită prin existența sancțiunilor penale, ce reflectă o dezaprobare socială evidentă. Obiectul său declarat este acela de a stabili măsuri în legătură cu dreptul penal în vederea protejării mai eficace a mediului și a asigura o armonizare la nivelul legislațiilor statelor membre ale UE în ceea ce privește incriminările și sancțiunile aplicabile în materie de mediu, spre a se evita ca autorii acestor infracțiuni să profite de eventualele divergențe în reglementare. În fine, textul unional-european instituie cerința stabilirii unor sancțiuni (penale) „efective, proporționate și disuasive”, degajându-se astfel ideea că incriminarea penală ar putea îmbrăca un caracter preventiv accentuat.

În dreptul intern, după dezamăgirile în domeniu provocate de noul Cod penal care ignoră practic semnificațiile penale ale problematicei ecologice, un progres notabil pe drumul cristalizării unei infracțiuni-tip, autonome de mediu l-a constituit consacrarea prin modificările și completările aduse de Legea nr. 187/2012 Legii nr. 535/2004 a infracțiunii de terorism ecologic [art. 32 (3) lit. b) și c)].

În ciuda insuficiențelor de până acum a intervenției penale în acțiunea de protecție a mediului, exprimate în caracterul parțial, relativ inadecvat al incriminărilor ori eficacitatea redusă a sancțiunilor, calea penală a ecologiei

prezintă virtuți incontestabile, de negăsit la alte forme de răspundere. Este vorba, în primul rând, de funcția de intimidare, prin pedeapsă a autorului potențial al infracțiunii de mediu și, ca urmare, efectul său preventiv. Caracterul infamant al procesului penal, cu atât mai mare cu cât este vorba de vătămarile aduse unor valori ecologice și publicitatea deosebită a lui, amplificată de mass-media post-modernă sporește efectul disuasiv al măsurilor de natură penală. Astfel, dreptul penal apare ca fiind mai bine adaptat rolului preventiv-incitativ care domină acțiunea de protejare a mediului.

Desigur, menținerea incriminărilor de mediu răspândite în art. 98 din O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului și în numeroasele reglementări sectoriale în materie ecologică, a caracterului lor preponderent de dependență de prescripțiile administrative și insuficienta adaptare la particularitățile domeniului afectează major eficiența intervenției penale în vederea protecției mediului. Ajungerea la o incriminare-tip, autonomă, integrată și pe deplin adaptată particularităților materiei mediului rămâne ținta absolută a demersului legislativ și teoretic aferent.

Din această perspectivă a evoluțiilor legislative, la nivelul doctrinei a apărut și este pe cale a se afirma ideea constituirii treptate a unui „drept penal al mediului”, ca un domeniu de intersecție între „clasicul” drept penal, sancționator și post-modernul drept al mediului, complex și multidimensional.

Nevoia unei construcții teoretice de acest gen, care să stimuleze, clarifice și orienteze demersul de reglementare și activitatea jurisprudențială devine astfel absolut necesară. Prefigurarea în contururi ferme a obiectivelor proprii, conceptelor și principiilor specifice și a celorlalte elemente definitorii rămâne însă o întreprindere dificilă și presupune o anumită durată.

Valorificând experiența de pionierat în domeniul dreptului mediului în România și deschiderile spre zona dreptului penal ne-am concentrat preocupările și spre acest nou sector de reglementare și cercetare științifică ale căror prim rod îl reprezintă această *Introducere în dreptul penal al mediului*. Ea se dorește urmată, într-un al doilea volum, de o analiză detaliată a regimului infracțiunilor speciale în materie de mediu și mai ales de evoluții pe măsură în planul reglementărilor legale și al practicii judiciare.

Prof. univ. dr. *Mircea Duțu*

Directorul Institutului de Cercetări Juridice
„Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

Introduction to Environmental Criminal Law

- Summary -

Being the first paper on this subject written in Romania and one of the few existing at international level, *Introduction to Environmental Criminal Law* has all the qualities and flaws of a pioneering enterprise. It captivates through the novelty of its subject, the depth and originality of its ideas and the boldness of the solutions suggested. On the contrary, it may disappoint especially when revealing the judicial deficiencies, the lack of appetite of the decision-makers to enforce certain firm measures and the incapacity of the society to openly and efficiently assume the objective of environment protection as indissoluble part of its own destiny.

Beyond such context, the most important issue remaining regards the essence of the problem.

As the ultimate sanctioning law, criminal law comes to sustain the observance of the environmental law norms, along with its own means. This represents a role that requires major adjustments and adaptations. The intersection of the criminal law with the environmental law took the shape of and generated a specific legal form, marked by the traditional and particularised nature of the first one, and by the originality, modernity and complexity of the second one.

The incorporation of the requirements and particularities of the ecological obligation implied some arrangements, and even significant developments in the criminal field.

Thus, as regards the **general criminal law**, the need to protect the environment imposed the creation of a special kind of offence, the environmental crime, characterised by its own object and sizes, the complete acceptance and affirmation of its own regime of the legal entity's criminal liability and the delineation of some specific sanctions in the field of repressing environmental criminality. As for the **special criminal law**, an increasingly persistent bundle of crimes against environment protection became obvious, with manifest tendencies to be independent and to transform into environmental crimes.

Last but not least, as regards the **criminal law procedure**, the ecological problems have generated new aspects, from the creation of jurisdictions specialised in environmental field, the increase, diversification and particularisation of the role played by the technical and scientific analysis in the probative system, to the addition of a new dimension to the safety or execution measures.

Not less important are the resonances in the field of the sciences that are auxiliary to the criminal law have, respectively in the fields of criminology, criminalistics and even psychology. Thus, as regards the criminological sciences, the **environmental criminology** acquired a „city right”, after 1980, with a new dimension in the perspective of searching the grounds, origins, process and consequences of criminality in general. At its turn, **green criminology** takes into account the growing phenomenon of ecological criminality, which is already included in the list of „large-scale criminality”, with globalisation trends.

Also, the techniques and methods of investigating the environmental crimes require new preoccupation in the field of criminalistics and original aspects in the field of criminalistics science. Finally, an **environmental psychology**, having for purpose to analyse „the transactions between people, groups and natural, social and built environment” may entail interesting perspectives in this field.

The extent, particularities and importance of the criminal intervention in the field of environment protection, both in positive law, systemically involving the national law, the European Union law and the international law, and in the related scientific research (criminal law and its accessory sciences) are evidently causing the transfer from the environment protection regulations, through the criminal law, to the environmental criminal law, as independent matter, marking the intersection of criminal law with the environmental law, but having specific objectives and features, which cannot be reduced to either the branches of law or the scientific matters that contributed to its creation.

There are numerous doctrinaire controversies related to the implementation of a proper and efficient criminal environmental protection, claimed by the current social, legal and ecological realities. The traditional concepts and principles that are based on an offence which aims at damaging some individual legal goods require significant adaptations and transformations in order to assimilate and express the specific nature of offences regarding collective legal goods, such as environment and its elements,

and take into account their danger state and less their direct affectation. In the same context, if in terms of classical law, the prior question was raised of determining the value of the good, to a great extent, protected by the criminal rule, in the field of environmental law the dimensions that are protected by this one, mainly the criminal protection are revealed by securing a fundamental right, the right of any person to have a health and ecologically balanced environment.

From such perspective, the essential aspect becomes that of determining the behaviour and seriousness that the dimension of the damage and danger for the environment should have in order to be incriminated and to be inflicted criminal sanctions, taking into consideration the fact that post-modernist society is, by excellence, a society of risk, with a global and major impact on environment, and its absolute protection is practically impossible and unacceptable from an economic and social perspective.

That is why the notion of environmental damage moves within a space of risk allowed under the conditions of the current form of sustainable development, so that it is difficult to establish the limits beyond which this one becomes forbidden, the quantitative and qualitative dimensions of the dangerous behaviour by reference to which the criminal intervention is required.

The existence of an **environmental criminal law** as special legal regulatory field and as independent scientific matter is still a subject under discussion.

The criminal codes in force seldom present a chapter „of the offences to the environment protection regime”, the environmental codes, if existing, offer partial systematisations and incriminations more or less adequate to this matter, and in their absence the framework-laws and the special legislation provide distinct incriminations, and the curriculum of the schools of law do this only incidentally and accidentally in amphitheatres.

The apparition in the world of ideas and on the books market of the first papers on this subject had triggered a process in which „the paper is about to create its subject matter”. Even if certain specialists initially thought that the idea itself of an environmental criminal law would be futile, this one had gradually imposed itself and thus a new chapter was created in the environmental law courses (volumes) and, unfortunately, less in the criminal (traditional) law courses.

The theoretical effort of investigating and structuring the criminal and ecological problems from the perspective of the legislation existing in this

field and of its theoretical bases has revealed first of all a state of things characterised by major, structural deficiencies, with multiple explanations, but without justifications in front of the seriousness of the social and economic impact and of other nature of the issues related to environment protection.

Using the criminal law tools in order to protect the environment came into prominence with difficulty itself; the traditional values that are protected, such as a person's life or its property, were replaced, in this case, with *res nullius*, such as water or air, and the damages, which can be economically quantified and repaired, with the diffused ones, which are difficult to assess in terms of money. A question was logically asked: since any activity brings changes to the environment, how can we identify and on which basis do we consider that certain prejudices caused to the environment were worth to have a penal answer?

The basic postulations of the criminal law, scrupulously developed by a high level dogma, made very difficult to create types of behaviours and to develop criminal matrices, which would satisfy both the requirements of the basic criminal concepts and the emphasized specific nature of the environment protection. If, in a traditional manner, the values protected by the criminal law were life, physical integrity or human freedom and personal assets, in any case, along with the concreteness and definition entailed, on the contrary the values of the environment are presented as a particularly simple and imprecise and, consequently, transpersonal reality. However to find also a punitive answer, the criminal doctrine has developed to this effect the theory of the so-called macro-social legal goods, among which public health and environment. Such generic definition of environment as a protected legal value, without being precise, generates a second major problem: to create types of behaviours which, in order to make an attempt to such values in a relevant manner, be deemed offences. In other words, what categories of aggressions against environment should be incriminated and what criteria for determining a „social danger” should be used. The solutions are still in experimental stages, and a decisive solution is still expected.

The criminal regulations related to environment, at a regulatory level, have been gradually multiplied and diversified, but without settling its fundamental contradictions, so that if the offences have formally multiplied, the older preoccupation to find an independent incrimination of the damage caused to the environment has not yet found a legislative completion.

The situation in the judicial field is even more insecure; the little case law affirmed until now in the environmental field relates especially to the administrative litigation and is quasi-absent in the criminal field. The attempts to adapt the principles of general criminal law to the specific nature of the technical disputes, in the case at hand the ecological one, obtained only insignificant results.

Having appeared in this way as a subject for debates and scientific analysis, the **environmental criminal law** gains more land in the preoccupations of the specialists and has an increasing resonance at public opinion level. Even more, besides the escalation of the multidisciplinary theoretical analyses and the multiplication of the legal regulations, the aspects regarding its effectiveness and efficiency become primary.

Due to its particularities and functions, the environmental criminal law is deemed to be an expression, among others, of the phenomenon for the proliferation „of the sanctioning technical rights”, appendix to the regulations of social discipline.

Its provisions are still distinguished with difficulty from the complex mass of the rules related to the protection of nature and of the life environment, to such extent that, without knowing it, each citizen may be in a situation that represents an ecological offence. It represents all the repressive provisions which prevent and sanction the degradation by man of the physical or biological environment where he lives. It is characterised by an interpenetration of the relations between the executive, which is omnipresent in this field (offences defined by reference to the administrative prescriptions, authorisation by the executive of the action being incriminated, competences of the executive bodies in searching, assessing and pursuing the offences, and so on) and the criminal, with its specific nature. By seconding, in several respects, the public administration in enforcing simple rules of „collective discipline”, the criminal law loses its defining substance: the principle of the legality of the incriminations is diluted by the incriminations by reference, the requirement of the personal liability deformed by the use of the presumption of guilt, the attenuation of the rightfulness of the pain through the absence of the moral colours of the offences. This „branch of criminal law” would satisfy three essential functions of the „general criminal law”: a repressive function, belonging its essence, allowing it to sanction the behaviours that are dangerous for public order or at least contrary to the requirements of life in society, a protecting function which ensures the security without which no freedom can be fully exercised and, finally, a

function for the expression of the values that are essential for the society, proving the entire interest that the legislator gives to the observance of certain provisions. However, the environmental criminal law is not deemed as a „(insofar) independent branch of criminal law”, which escapes from the actions of its principles; on the contrary, it complies with the principles of the general criminal law, with its reasoning and qualification procedures.

From a different perspective, the environmental criminal law is deemed as an element of the business (economic) criminal law – along with the criminal law of the equity companies, the criminal law of the collective proceedings, the criminal law of the stock exchange or the criminal law of labour –, defined as a „branch of the criminal law sanctioning, on one hand, the prejudices caused to the financial, economic and ecological order, and on the other hand, the damages caused to the property, the trust, the personal integrity, when the author acted within an enterprise, or on its behalf if the mechanism of the offence is related to the existence of the decisional power, which is essential for the existence of the enterprise”.

There is no doubt that we are in the presence of an „intersection” law, between the environmental law and the criminal law, an interdisciplinary law – judicial, criminal and ecological –, having a „transversal” nature, and in fact concerning, through its integrating role, all the field of the economic and social activity, with strong scientific and technical aspects (fact that involves the implication of specialists in drafting its prescriptions and the need of having an analysis when creating the same).

The ecological incriminations are initially spread in the environmental legislation and less in the Criminal Code, and they are subject to the process of systematising the related regulations and to the tendency to make autonomous the nature, contents and meanings of the offences. The strong ecological nature acts in the sense of making autonomous the offences related to environment, on one hand, by assuming the protection of certain ecological and social values, regardless any administrative conditioning, and, on the other hand, by particularising the conditions for incrimination, the sanctions enforceable and the ascertainment, pursuit and judgment procedure according to the specific nature of this field. Despite the apparent privilege of being included in the Criminal Code, the offences against the environment protection regime form a system, which may be better structured and expressed under an environment code. The relation with the Criminal Code may be created in the best manner by

following the Spanish model, namely this one would incriminate an environmental „generic”, „framework offence”, whose particular methods may be provided by the specific legislation.

The mainly technical nature of the rules of environmental law is seen also in the criminal field, raising the question of sufficient clarity and necessary predictability so that the authors of the incriminated actions are allowed to fully understand the same.

Though, as the case law of the Romanian Constitutional Court and of ECHR has revealed, with references to technical and ecological legislative texts, a required care in their drafting is met most of the time as to the use of an accessible language, which excludes an abusive or arbitrary construal.

In any case, despite its imperfections, the environmental criminal law is today a legal and conceptual reality, in full evolution, with major perspectives for becoming independent and efficient.

There were arguments and considerations based on which the Introduction to Environmental Criminal Law has been drafted.

Part of the context of the debates regarding the necessity of criminal enforcement of actions that affect the environment itself, irrespective of any human interest, is the new thesis on a „criminal law of the ecosystem”, yet still in the stage of an „exercise of criminal futurology”.

Introducere

1. Considerații generale în legătură cu intervenția penală în protecția mediului

Înțeles, în sens larg, ca o ramură de drept având ca obiect studierea incriminării și sancționării de către stat a acțiunilor de natură a crea o tulburare în societate^[1], dreptul penal nu creează, de cele mai multe ori, el însuși, o obligație nouă, a cărei nerespectare să o pedepsească, ci se mărginește să asigure și să aducă o sancțiune mai energetică, suplimentară și specifică încălcărilor regulilor stabilite de celelalte ramuri de drept. Este, așadar, din această perspectivă, un drept sancționator, la care se recurge pentru a găsi sancțiuni suficiente în vederea asigurării respectării obligațiilor edictate în diverse domenii și aceasta cu atât mai mult cu cât ramura de drept respectivă este una tânără, în plin proces de afirmare a autonomiei și specificității sale și care, în acest context, nu dispune încă de sancțiuni proprii, suficient de eficiente și instituie reguli noi, dificil de a le face rapid și pe deplin acceptate. În plus, în privința dreptului mediului se adaugă, în favoarea apelului și la intervenție penală pentru garantarea îndeplinirii prevederilor sale, natura lui complexă, caracterul interdisciplinar, predominanța prescripțiilor administrativ-tehnice și importanța extraordinară a valorilor exprimate și apărute prin regulile de drept.

Din această perspectivă, dreptul penal a venit în mod specific în ajutorul dreptului public, fie cel al dreptului constituțional (responsabilitatea penală a demnitarilor), dreptului administrativ (îndatoririle funcționarilor, sancționarea nerespectării reglementărilor administrative), dreptului fiscal, legislației economice și chiar al dreptului internațional public, prin instituirea unor reglementări penale particulare în materie până la coagularea lor într-un drept penal specific, cu tendințe de autonomie^[2].

[1] B. BOULOC, *Droit pénal général*, 22e édition, Editions Dalloz, Paris, 2011, p. 32.

[2] Se vorbește, astfel, de aspecte de drept penal în legislația constituțională, de reglementări penale și represiune politică, drept penal al muncii, drept penal al afacerilor ș.a.

În același timp, asemenea discipline dispun de sancțiuni proprii, care îmbracă uneori chiar un pronunțat caracter represiv, dar care nu merge până într-acolo încât să poată fi confundate cu sancțiuni veritabile și pur penale.

Amestecându-se mai mult sau mai puțin cu disciplinele cele mai diverse, în primul rând juridice, dreptul penal apare ca un fel de drept pozitiv de „gradul al doilea”, receptând indirect și mediat influențele generale ale noilor orientări manifestate în plan social^[1].

Într-un raport prezentat în fața Comitetului miniștrilor al Consiliului Europei la 5 iunie 1990^[2] se concluziona că: „Pentru a para amenințările grave contra mediului, statele membre ale Consiliului vor trebui să uzeze de toate mijloacele de care dispun pentru a ajunge la o protecție ecologică maximală prin intermediul unei concertări cât mai intense”. Dacă dreptul penal al mediului nu juca decât un rol de susținere în acest catalog de măsuri, el nu trebuia însă subestimat. Gradul de ocrotire a mediului asigurat prin dreptul penal este un indicator al importanței pe care statele o acordă protecției mediului. Importanță rămâne, în acest context, conștientizarea ideii că mediul merită o protecție în sine, și nu numai pentru a putea servi utilizării elementelor și factorilor săi de către om sub forma cea mai adecvată din punct de vedere funcțional. Într-o asemenea perspectivă, poate fi folosit și efectul stabilizator al dreptului penal în ceea ce privește anumite valori.

Stabilirea unei categorii de infracțiuni specifice împotriva mediului este necesară pentru a asigura o protecție mai eficace a elementelor ecologice împotriva vătămărilor ilicite.

Pentru a proteja cât mai eficient posibil mediul se consideră necesară stimularea infractorului – chiar după ce a comis infracțiunea – de a căuta impunitate prin împiedicarea apariției unui pericol ori a unui prejudiciu. În lumina efectului de protecție al normei orice infracțiune contra mediului trebuie să fie examinată pentru a vedea dacă este posibil să se ofere făptuitorului un „bilet de întoarcere” spre impunitate.

În fine, se propunea recunoașterea principiului dependenței dreptului penal în raport cu dreptul mediului; această dependență nu ar trebui să fie ruptă decât în cazuri deosebit de grave. O altă consecință a acestuia este

[1] B. BOULOC, *op. cit.*, p. 26.

[2] Prezentat de H. A. Engelhard, ministrul german al mediului, publicat sub titlul *Protection de l'environnement par le droit pénal*, în „Revue de droit pénal et de la criminologie”, avril 1991, p. 295-310.

faptul că jurisdicțiile penale vor fi legate, în principiu, de deciziile autorităților administrative, și nu ar putea exercita controlul asupra acestor decizii decât în caz de neregularități majore.

Întretăierea dintre dreptul penal și dreptul mediului a îmbrăcat și generat o formă specifică, marcată de caracterul tradițional și puternic particularizat al primului și noutatea, modernitatea și complexitatea celui de-al doilea. Asimilarea exigențelor și particularităților imperativului ecologic a presupus amenajări, până la dezvoltări semnificative în câmpul penal.

Intervenția penală în protecția mediului nu a fost un fenomen univoc, ci, dimpotrivă, a cunoscut o reacție de „ecologizare” a unora din instituțiile și normele tradiționale.

Astfel, în privința **dreptului penal general**, nevoia protejării mediului a impus acceptarea deplină și afirmarea unui regim propriu al răspunderii penale a persoanei juridice și conturarea unor sancțiuni specifice în planul reprimării criminalității de mediu. La nivelul **dreptului penal special** s-a evidențiat conturarea unui fascicol tot mai persistent de infracțiuni la regimul protecției mediului, cu evidente tendințe de autonomizare și transformare în infracțiuni de mediu.

Nu în ultimul rând, în materia procedurii penale, problematica ecologică a generat aspecte noi, de la crearea unor jurisdicții specializate în materie de mediu, sporirea, diversificarea și particularizarea rolului expertizei tehnico-științifice în sistemul probator și până la adăugarea de noi dimensiuni în măsurile de siguranță sau de executare.

Nu mai puțin importante sunt rezonanțele în planul științelor auxiliare dreptului penal, respectiv al criminologiei, criminalisticii și chiar al psihologiei. Astfel, în privința științelor criminologice, **environmental criminology** (criminologia mediului) a dobândit „drept de cetate”, după 1980, cu o dimensiune nouă în perspectiva cercetării cauzelor, genezei, procesului și consecințele criminalității în general. **Criminologia verde** (green criminology), la rândul ei, are în vedere fenomenul în plină ascensiune al criminalității ecologice, înscrisă deja pe lista „marii criminalități”, cu tendințe de globalizare.

De asemenea, tehnicile și metodele de investigare a infracționalității de mediu, impun preocupări noi în criminalistică și aspecte inedite în știința criminalistică. În fine, o **psihologie environmentală** (psihologia mediului), având ca obiect studierea „tranzacțiilor dintre persoanele, grupurile și

mediul natural, social și construit^[1], poate aduce perspective interesante în materie.

Amplourea, particularitățile și importanța intervenției penale în materia protecției mediului, deopotrivă în planul dreptului pozitiv, implicând sistemic dreptul național, dreptul Uniunii Europene (în continuare denumit dreptul U.E.) și dreptul internațional și al cercetării științifice aferente (dreptul penal și științele sale auxiliare) determină, în mod evident, trecerea de la reglementările privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal, la dreptul penal al mediului, ca disciplină autonomă, de intersecție între dreptul penal și dreptul mediului, dar cu obiective și trăsături specifice, ireductibile la niciuna dintre cele două ramuri de drept și discipline științifice contributorii.

Chiar dacă aflat încă într-o primă fază a afirmării sale, dreptul penal al mediului nu mai poate fi suficient înțeles, elaborat și aplicat, analizat teoretic și conceptualizat în mod separat, divizat pe calea punților create între cele două ramuri de drept, ci, fără a se rupe total de ele, reclamă recunoașterea specificului și, prin aceasta, a autonomiei, a amalgamului astfel rezultat.^[2]

2. Semnificațiile principiului precauției în materia penală

Principiu nou, fundamental al dreptului mediului, recunoscut deopotrivă în dreptul intern, dreptul U.E. și dreptul internațional, principiul precauției are, printre obiectivele sale, și pe acela de a controla și/sau neutraliza posibilele riscuri pentru mediu, în situațiile în care nu există certitudine științifică în privința acestuia. El creează însă obligația de a acționa în vederea aplicării semnificațiilor sale numai pentru autoritățile publice competente (administrative), care o fac prin intermediul actelor administrative. Este vorba, desigur, de situații extraordinare, iar consecințele juridice astfel produse au un caracter excepțional, derogatoriu de la regimul comun, care, altfel, s-ar fi aplicat. Efectele principiului au un caracter restrictiv și agravant, iar pentru ca semnificațiile sale să opereze trebuie îndeplinite cumulativ două condiții concurente: pe de o parte, o situație de incertitudine științifică, iar, pe de alta, aceasta să vizeze existența și eventuale

[1] J. MORVAL, *La Psychologie environnementale*, Presses de l'université de Montréal, 2007, p. 7.

[2] M. DUȚU, *Dimensiuni, particularități și semnificații ale unui drept penal al mediului*, în „Dreptul” nr. 2/2013, p. 187-209.

implicații grave riscului pentru mediu. În același timp, aplicarea lui cunoaște două importante limite: în plan substanțial, material prin principiul proporționalității și caracterul temporar, în sensul că măsurile adoptate trebuie să fie limitate în timp, operând pentru o perioadă determinată. Dacă administrația publică este singura responsabilă de aplicarea principiului precauției, consecințele acesteia pot afecta și implica și dreptul penal. Într-un caz de școală, de pildă, activitatea unei întreprinderi care funcționează legal din punctul de vedere al legislației de mediu, dispunând de toate avizele, acordurile și autorizațiile de mediu necesare, este perturbată de o decizie administrativă care, în baza principiului precauției, dispune încetarea și suspendarea temporară, totală sau parțială a acesteia. Nerespectând decizia administrației, persoana juridică în cauză hotărăște continuarea activității respective, pășind astfel pe tărâm penal, în virtutea accesorialității administrative și penale.

Desigur, rămâne în discuție problema dacă conduita aceluși subiect care, îndeplinind inițial cerințele autorizării administrative, continuă să desfășoare activitatea după ce, prin act administrativ, s-a considerat că aceasta ar reprezenta un risc grav pentru mediu, are relevanță din punct de vedere penal. Explicația pare relativ simplă: actul administrativ individual de suspendare/oprire a activității are la bază o reglementare juridică, o normă administrativă de aplicare a semnificațiilor principiului precauției, într-o situație dată.

În strânsă legătură cu semnificațiile principiului precauției și a modului exprimării lor în planul reglementărilor concrete, se ridică problema riscurilor de mediu relevante din punct de vedere juridic. Un prim aspect al său vizează determinarea așa-ziselor „riscuri permise”. Este știut faptul, în acest context, că dreptul penal și-a construit intervenția sa în protecția mediului pe baze anterioare determinate prin normele și dispozițiile generale ale dreptului administrativ. Aceste elemente extrapenale reprezintă primul reper în delimitarea riscului permis în materie de mediu. Dar complexitatea științifico-tehnică și tehnologică deosebită care caracterizează activitățile și procesele cu incidențe asupra mediului nu poate fi cuprinsă și exprimată numai prin evaluarea și reglementarea lor administrativă. Este nevoie, dincolo de acestea, de o cunoaștere și de competențe tehnico-științifice de care nu dispun instanțele administrative, dar absolut necesare pentru surprinderea și exprimarea specificului juridico-ecologic. Așa se face că, tot mai mult, reglementările administrative în domeniu se transformă în simple norme procedurale, fără conținut material, spre precizarea căruia se face apel și trimitere la norme tehnice. Astfel, aces-

tea din urmă sunt cele care exprimă referințele materiale necesare determinării riscului permis de o tehnologie, o activitate ori proces cu incidențe asupra mediului. În acest mod, norme nejuridice, dar asumate („sancționate”) legal, precum cele tehnice, rezultatul „autoreglării private” a experților în materie, pot fi invocate spre a produce efecte juridice, publice.

Așadar, intervenția administrativă prin intermediul autorizării administrative servește, la determinarea riscului de mediu permis, dar din ce în ce mai ales cu caracter formal făcând necesare apelul și trimiterea la normele tehnice sub aspectul determinării materiale, a conținutului condiționalității.

Desigur, aceste transformări survenite în privința intervenției administrative în materie de mediu nu pot rămâne fără efect și în planul dreptului penal, în sensul că, menținându-se fenomenul accesorialității, aprecierea caracterului permis sau nu al riscului din punct de vedere juridic presupune adesea, ca date de referință, prescripțiile normei tehnice.^[1]

Reevaluarea, adecvarea și transformarea regimului protecției mediului prin dreptul penal, în sensul devenirii sale ca un veritabil „drept penal al mediului”, rămâne încă un obiectiv în România.

Întrucât realitățile social-juridice o impun, iar documentele externe, precum Directiva nr. 2008/99/CE privind protecția mediului prin intermediul dreptului penal^[2], recunosc vitalitatea și importanța valorii mediului, protecția sa prin dreptul penal, pentru a avea sensul cuvenit și eficiența dorită, au neapărată nevoie de vizibilitate, considerație și standing social deosebite și, în această perspectivă, dreptul penal al mediului este unul al cărui statut trebuie să se situeze la cel mai înalt nivel de recunoaștere oficială și considerare publică, pe măsura mizelor pe care le presupune.

În consecință, dacă inserarea infracțiunilor contra mediului în noul Cod penal^[3], acolo unde își aveau, în mod natural, locul, a fost ratată, se impune cel puțin ca modul general de incriminare și de sistematizare a reglementărilor aferente în legislația nepenală să fie revizuit.

În așteptarea elaborării și adoptării unui Cod al mediului, care să-i consacre locul cuvenit, să-i configureze, în linii ferme, profilul propriu și să recupereze astfel deficitul de standing, considerăm că se impun, cu

[1] E. PARDO, *Incidencia medioambiental y Derecho sancionador*, „Cuadernos de Derecho Judicial”, VIII, Madrid, 2006, p. 135.

[2] Publicată în „Jurnalul oficial al Uniunii Europene” L 328 din 6 decembrie 2008, p. 28-37.

[3] A se vedea Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în M. Of., Partea I, nr. 510 din 24 iulie 2009, cu modificările și completările ulterioare.

prioritate, cel puțin două măsuri de principiu, una în plan conceptual și cealaltă în domeniul formal, dar aflate într-o vizibilă interdependență.

Astfel, prima ar consta în deschiderea câmpului de cercetare științifică spre acest domeniu, în scopul cristalizării principiilor, conceptelor și particularităților prezente și viitoare ale dreptului penal al mediului, ca nouă disciplină științifică.

Cea de-a doua, cu caracter subsidiar, dar absolut necesară, s-ar putea referi la o primă evaluare de amploare, aprofundată a reglementărilor existente în materie din perspectiva cerințelor rezultatelor primului demers, relevarea inadvertențelor, sublinierea lacunelor și precizarea modificărilor de conținut și abordare care sunt absolut necesare.

Deținând asemenea concluzii pertinente, se poate învedera și trece la o reformă adecvată a legislației penale de mediu, sistematizarea și raționalizarea ei, mergându-se până la reglementare juridică, globalizare în cadrul Codului mediului și o raportare corespunzătoare la dispozițiile Codului penal.